

Ἐκθεση ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΜΩΡΑΙΤΗ

693.717.8812

www.kmoraiti.gr

9/8/2020

ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΣ - ΔΟΓΜΑΤΙΣΜΟΣ**ΔΟΓΜΑΤΙΣΜΟΣ**

Εκδηλώνεται σε θεωρητικό επίπεδο και χαρακτηρίζεται από την απόλυτη αποδοχή ιδεών και θεωριών που θεωρούνται αδιαμφισβήτητες. Η δογματική γνώμη δε θεμελιώνεται σε αποδείξεις αλλά λαμβάνεται αδικαιολόγητα ως ορθή. Αντιμετωπίζεται η πραγματικότητα που συνεχώς μεταβάλλεται μέσα από ένα ακίνητο ιδεολογικό πρίσμα. Αποτελεί αποστεωμένο τρόπο σκέψης όπου όχι μόνο αρνείται τις αλλαγές αλλά διακηρύττει ότι είναι νοσηρές και επικίνδυνες. Χαρακτηριστικό του είναι η αδιάλλακτη στάση, καθώς και η άρνηση για διάλογο και αμφισβήτηση.

ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΣ

Παρουσιάζεται σε πρακτικό επίπεδο, στις εκδηλώσεις της καθημερινότητας. Εκδηλώνεται με βίαιο και επιθετικό τρόπο. Αφορμάται από το δογματισμό καθώς είναι ακραία μορφή πίστης και προσήλωσης σε μια θεωρία. Η λογική παραγκωνίζεται, ενώ κυριαρχεί το συναίσθημα και το πάθος σε απόλυτο βαθμό. Απορρίπτεται κάθε αντίθετη θέση και προβάλλεται η εμπάθεια.

Ο δογματισμός και ο φανατισμός βρίσκονται σε σχέση αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης μεταξύ τους.

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΔΟΓΜΑΤΙΣΜΟΥ - ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΥ

- Εμφανής είναι ο φανατισμός στην πολιτική ζωή του τόπου όπου επικρατεί δίωξη της αντίθετης άποψης, συκοφαντία εναντίον πολιτικών αντιπάλων και μισαλλοδοξία. Κυριαρχεί επίσης η προσωπολατρία, η έλλειψη διαλόγου και συχνά γίνεται καταφυγή σε βίαιες μορφές συμπεριφοράς. Υποβαθμίζονται και δυσλειτουργούν οι δημοκρατικοί θεσμοί, ενώ καταρρακώνεται η πολιτική αγωγή των ανθρώπων.
- Σήμερα, παρουσιάζεται έξαρση του εθνικισμού και του ρατσισμού. Παρατηρείται υπερβολική προσήλωση στο έθνος και τα εθνικά ιδεώδη που συχνά καταλήγει σε φανατική εξύμνηση της εθνικής ζωής με ταυτόχρονη υποτίμηση και καταπολέμηση κάθε ξένου στοιχείου ως επικίνδυνο εθνικά.
- Στο χώρο του αθλητισμού γίνεται συχνά λόγος για βανδαλισμούς, για κρούσματα σωματικής βίας, για ειδοποίηση των αθλητών, καθώς και για ύβρεις εναντίον αθλητικών προσώπων, που εκκινούν από φανατικά συναισθήματα.
- Η τρομοκρατία αποτελεί ακραία εκδήλωση πολιτικού ή θρησκευτικού φανατισμού, καθώς τα άτομα δρουν εξαιρετικά βίαια και προκαλούν καταστροφές με αιτιολόγηση την υπεράσπιση της δογματικής ιδεολογίας που αντιπροσωπεύουν.
- Ο θρησκευτικός φανατισμός λαμβάνει χώρα κυρίως στις ανατολικές χώρες όπου η θρησκεία είναι πιο ισχυρή από την πολιτική βούληση. Μπορεί να διαδραματίσει καθοριστικό παράγοντα για τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις αυτών των εθνών. Επιπλέον, σ' όλο τον κόσμο δημιουργούνται ομάδες με φανατικούς οπαδούς.

ΑΙΤΙΑ ΦΑΝΑΤΙΣΜΟΥ - ΔΟΓΜΑΤΙΣΜΟΥ

- Πρωταρχική αιτία και γενεσιουργό στοιχείο όλων των μορφών του φανατισμού αποτελεί το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και οι περιορισμένοι πνευματικοί ορίζοντες. Αυτά επιφέρουν μονολιθικότητα και ακαμψία στην κρίση και στη σκέψη, διαιωνίζουν τις προκαταλήψεις και ελαχιστοποιούν την ιδεολογική ανεκτικότητα. Αφαιρείται από την προσωπικότητα η δημοκρατική συνείδηση, καθώς και ο σεβασμός απέναντι στο συνάνθρωπο. Η ελλιπής παιδεία προωθεί την απουσία της λογικής που υποκαθίσταται από τον έντονο συναισθηματισμό και την τυφλή πίστη. Έτσι, ο πνευματικός κόσμος κάθε ατόμου τροφοδοτείται από επιβαλλόμενα αλλότρια στοιχεία.
- Επιπλέον, παρουσία πολλαπλών αντιτιθέμενων πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων απαιτεί την ύπαρξη ιδεολογικών στηριγμάτων για να ευδοκιμήσουν και να επιβληθούν. Έτσι, πολιτικοί στοχασμοί, οικονομική κυριαρχία και θρησκευτική επιβολή απαντώνται με θεωρίες που γρήγορα γίνονται αποδεκτές στις λαϊκές μάζες. Έτσι, η έξαρση του ρατσισμού σε χώρες της Ευρώπης και της Αμερικής ερμηνεύονται ως μέθοδος μετάθεσης ευθυνών για τα προβλήματα της κοινωνικής παθογένειας και στους μετανάστες. Συνεπώς, γίνονται τα “εξιλαστήρια θύματα” για την εκτόνωση της κοινωνικής δυσαρέσκειας.
- Ο ρόλος των μέσων μαζικής επικοινωνίας είναι καταλυτικός για την έξαρση του φανατισμού. Η παραπληροφόρηση, η στρεβλή και μονομερής παρουσίαση γεγονότων που προβάλλουν στους πολίτες αναζωπυρώνουν την ανάταση του φανατισμού και πυροδοτούν ένα κλίμα εθνικιστικής έντασης που αναταράσσει την ομαλότητα και την ειρηνική συμβίωση των πολιτών.
- Δεν πρέπει να παραβλέπεται και η εσωτερική συνιστώσα που προκαλεί το φανατισμό στον άνθρωπο. Αυτή αφορά τη σχέση του με την πίστη. Η προσήλωση σε μια θεωρία, σ’ ένα ιδανικό ακόμα και σ’ ένα πρόσωπο είναι καθοριστική για το κάθε άτομο. Ο άνθρωπος πιστεύει σε ιδέες όχι μόνο για να ερμηνεύσει τον κόσμο που τον προβάλλει αλλά παράλληλα για να αντλήσει δυνάμεις που θα τονώσουν την αυτοπεποίθησή του και θα συνδράμουν για να αντιμετωπίσει τις καθημερινές δυσκολίες. Τη στιγμή όμως που η πίστη τον εξαρτά και τον εγκλωβίζει γίνεται ανασταλτικός παράγοντας προόδου και τον οδηγεί στον φανατισμό. Συχνά, το άτομο προσκολλημένο σε ιδεολογικούς προσανατολισμούς αρνείται την εξέλιξη των νέων δεδομένων, αισθάνεται ότι απειλείται και αντιδρά αρνητικά.
- Τα κοινωνικά προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί, η οικονομική κρίση, η ανεργία και οι κοινωνικές αντιθέσεις αποσταθεροποιούν την ομαλότητα και προκαλούν δυσαρέσκεια και απογοήτευση. Έτσι, ένα μεγάλο μέρος της νεολαίας κυρίως βρίσκει μέσα από τις ακραίες ιδεολογικές τοποθετήσεις την ευκαιρία να εκφράσει την αντίθεσή του και παράλληλα να εκτονωθεί. Επιπλέον, οι νέοι μέσα από ομάδες φανατικών εκτονώνουν την ανάγκη που έχουν για αγωνιστική δράση. Έτσι, κυρίως στον αθλητισμό διοχετεύουν το δυναμισμό τους μέσα από βίαιες αντιδράσεις.
- Η ανασφάλεια που έχει επικρατήσει στη σύγχρονη εποχή καθώς και τα αισθήματα μειονεξίας με την ταυτόχρονη ανάγκη για επιβεβαίωση οδηγούν στο φανατισμό. Τα ψυχολογικά συμπλέγματα ανωτερότητας ή κατωτερότητας εξωθούν τους ανθρώπους στην επιβολή ή υποστήριξη θέσεων που γίνονται αυτοσκοπός.

- Το σύγχρονο καθεστώς της μαζοποίησης και της απροσωποποίησης της ζωής ευνοεί τη διαμόρφωση αγελαίας νοοτροπίας και καλλιεργεί το στείρο μιμητισμό, την αχαλίνωτη συμπεριφορά, τον φανατισμό. Η σύγχρονη ζωή ευθύνεται για τη μείωση του αισθήματος της ατομικής ευθύνης και την επιβολή της ανθρώπινης χειραγώγησης από ομάδες που προωθούν ακραίες ιδεολογίες με στόχο την ανατροπή του κοινωνικού συστήματος.
- Η απουσία ενός συλλογικού οράματος και η ηθική και ιδεολογική σύγχυση ευθύνονται για την τάση μιας μερίδας νέων να ενστερνίζονται ανατρεπτικές ιδεολογίες. Η κρίση στους δημοκρατικούς θεσμούς, ο συγκεντρωτισμός της εξουσίας συντείνουν στην αύξηση του προβλήματος.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

- Σα βασικό επακόλουθο του φανατισμού εμφανίζεται η διάδοση και η αναπαραγωγή βίαιων και αυταρχικών μεθόδων στην ανθρώπινη δράση και ιδιαίτερα στην πολιτική δραστηριότητα. Η σκέψη των πολιτών δηλητηριάζεται, με αποτέλεσμα να ειδολοποιοούνται οι ηγέτες και να προβάλλεται η αυθεντία των πολιτικών σχηματισμών. Η αντίθετη άποψη αντιμετωπίζεται σαν εχθρική και κυριαρχεί η μισαλλοδοξία. Έτσι, τα έθνη διχάζονται και δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις που προβαίνουν σε αιματηρές διαμάχες, που τους τραυματίζει, τόσο σωματικά, όσο και εθνικά στην ιστορική πορεία.
- Σημαντική επίπτωση αποτελεί η αξιοσημείωτη καθυστέρηση στον επιστημονικό και γενικότερα πολιτιστικό στίβο της κοινωνίας. Θεμελιώδες στοιχείο της προόδου είναι η αμφισβήτηση και η κριτική αντιμετώπιση των θεσμών, θεωριών και αξιών. Όταν περιορίζεται ο διάλογος και υποβαθμίζεται η κριτική σκέψη, υποχωρεί η αναζήτηση της γνώσης και της αλήθειας. Τα συμπεράσματα της έρευνας είναι προκατασκευασμένα και έτσι η κοινωνία καταδικάζεται στη στασιμότητα και στην τελμάτωση.
- Η αύξηση της βίας και της εγκληματικότητας λαμβάνει εκρηκτικές διαστάσεις καθώς τα άτομα αφορούνται από τις δογματικές τους απόψεις. Ο συνάνθρωπος δεν αντιμετωπίζεται ως ανθρώπινη υπόσταση αλλά ως φορέας ή αντιπρόσωπος ανεπιθύμητης ιδεολογίας και στόχος είναι η εξόντωσή του για να εξαλειφθεί η ιδεολογική του τοποθέτηση.
- Σε προσωπικό επίπεδο, το άτομο απομακρύνεται από την πραγματικότητα και συντηρείται με ψευδαισθήσεις. Βρίσκεται σε αδυναμία για να συμμετάσχει στα κοινωνικά δρώμενα και καθηλώνεται. Δεν ολοκληρώνεται η προσωπικότητά του καθώς η έλλειψη διαλόγου περιορίζει τις πνευματικές του ικανότητες.
- Επιπρόσθετα, ο φανατισμός υπονομεύει τις διαπροσωπικές σχέσεις, αφού δημιουργεί αποστεωμένα και άκαμπτα ηθικά πλαίσια. Οι ηθικοί κανόνες θεωρούνται απαράβατοι και αμετακίνητοι. Δηλαδή η έννοια της ηθικής λαμβάνει τη μορφή του εξωτερικού εξαναγκασμού και δεν αφορμάται από τις εσωτερικές προαιρέσεις και τις προσωπικές επιλογές στην αξιολογική κλίμακα. Έτσι, δημιουργείται άγχος στο άτομο για τη συμμόρφωσή του και συμπεριφέρεται υποκριτικά. Συνεπώς, η προσωπική και κοινωνική ζωή υφίσταται ανεπανάρθωτες αλλοιώσεις.

ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ

- Κρίνεται αναγκαία η αναδιάρθρωση της παιδείας, με τέτοιο τρόπο, ώστε να καλλιεργεί την κριτική σκέψη, την αμφισβήτηση και το διάλογο στο νέο άνθρωπο. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα οφείλουν να γαλουχούν τα παιδιά με τα ανθρωπιστικά ιδανικά του σεβασμού στην ανθρώπινη προσωπικότητα. Επίσης, πρέπει να ωθούν στην αναζήτηση της αλήθειας, στην ολότητά της και όχι αποσπασματικά.
- Είναι απαραίτητη η καλλιέργεια του πνεύματος της ομαδικότητας και της συλλογικότητας στην ανάπτυξη της δράσης. Ο διάλογος αποτελεί το μόνο μέσο για επίλυση των διαφορών ώστε να διαφυλαχθεί και να προωθηθεί η ελευθερία και η δημοκρατία.
- Ο ρόλος της πολιτικής, αθλητικής και κοινωνικής ηγεσίας είναι καθοριστικός. Οφείλει να προωθεί την ιδέα της συνεργασίας, μέσα από κοινές δραστηριότητες και εκδηλώσεις. Στόχος πρέπει να είναι η υπεράσπιση της αξιοπιστίας και η θαρραλέα αυτοκριτική που θα εκτονώσουν την ένταση και θα προωθήσουν το διάλογο και τη συλλογικότητα.
- Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης χρέος έχουν να προωθήσουν την υγιή αντιπαράθεση και την ουσιαστική πολυφωνία. Οφείλουν να ανοίξουν τους πομπούς σε όλους τους πολιτικούς φορείς και στους απλούς πολίτες για να προάγουν ένα κλίμα εμπιστοσύνης και αλληλοκατανόησης που θα περιορίσει το δογματισμό και το φανατισμό.